

Християнські Церкви України беруть на себе відповідальність за розвиток громадянського суспільства

Нижче подані цитати є найцікавішими витягами з виступів, які прозвучали 13 лютого 2008 року на конференції «Досвід християнських Церков у побудові громадянського суспільства», яка була організована Фондом Конрада Аденауера і Народою представників Християнських Церков (керівник проєкту Юрій Підлісний).

Звернення Предстоятелів Християнських Церков до християн та усіх людей доброї волі:

” Дорогі у Христі брати і сестри, дорогі співвітчизники, державні діячі та всі учасники громадсько-політичного життя України!

Сучасне українське суспільство проходить шлях становлення і ствердження себе як самостійного творця власної долі. На цьому шляху важливим є вибудовування стосунків між владою і суспільством таким чином, щоб кожен громадянин міг відчувати, що він є учасником громадсько-політичного і державотворчого процесу. З кожним роком незалежного буття нашої молодій державі зростає кількість членів нашого суспільства, яким небадуже майбутнє України, які прагнуть брати активну участь у громадському та державному житті, хоча внаслідок дії певних негативних факторів це не завжди є можливим. Схвальним є також те, що державна влада з кожним роком все більше повертається лицем до громадян і висловлює все більшу готовність сприяти

побудові в Україні громадянського суспільства. Такі процеси вселяють надію на створення в нашому суспільстві умов, які б більш ефективно захищали гідність людини, допомагали їй у самореалізації. В цьому контексті християнський досвід плекання гідності людини, її звільнення від усього, що обтяжує її совість та обмежує її свободу, заважає їй жити повноцінним життям та спілкуватися з ближніми, набуває особливої ваги для суспільства...

Саме християнська громада споконвіку була тим середовищем, де людина вчилася використовувати свою свободу, жити гідно образу Божого. Стосунки в межах християнської спільноти базуються на основі визнання в іншій людині образу Божого, а також відповідального використання власної свободи для встановлення гармонійних стосунків між членами громади...

Ми віримо, що цінності і принципи, на яких будувався досвід Церков, здатні преобразити українське суспільство. Умовою цього є пошанування ключових цінностей і принципів як з боку людини, так і з боку держави, а також усвідомлення, що свобода це не всюдозволеність і сваволя, це – відповідальність за кожний вчинок, пошана до власної гідності та гідності кожної людини, а передовсім це – служіння правді, джерелом і метою якої є Сам Бог.

“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

***Архімандрит Євстратій Зоря**, кандидат богослов'я, Українська Православна Церква, Київський Патріархат:*

” За той час, поки існує людство, існувало багато різних моделей побудови держави, побудови суспільства. І кожна з цих моделей мала свої плюси і свої мінуси. І мені здається, що ідеальним громадянським суспільством має бути суспільство, де ключовим словом мало би бути – баланс. Баланс між свободою і відповідальністю, баланс між особистими інтересами і інтересами суспільства. Бо не може бути свободи без відповідальності і це є одна із головних проблем, які не дають суспільству повноцінно розвиватися. Ми багато говоримо про права людини, про те що вона має право на те і на інше, але якось за цим всім забувається про обов'язок. І як тоді може будуватися гармонійне суспільство, де людина буде вимагати від нього, щоб суспільство гарантувало йому ті чи інші права, надавало ті чи інші можливості, але сама людина не буде відчувати себе зобов'язаною цьому суспільству щось давати. І не щось, а багато давати, в рівній мірі, стільки скільки воно бере від суспільства. І тому нам необхідно будувати таке суспільство, в якому ми не будемо акцентувати свою увагу не тільки на свободі, не тільки на індивідуальності чи індивідуалізації, але також будемо говорити про права суспільства, про обов'язок члена суспільства перед ним, про те що людина-особистість може повноцінно розкритися у своєму гармонійному розвитку; що вона не повинна бути індивідуалістом, егоїстом; що вона не

повинна формувати своє життя задля себе самої. Оце є одна із головних проблем, яка є в тому числі і в тих суспільствах, які ми вважаємо більш демократичними, аніж власне суспільство.

Кілька десятиліть пропаганди атеїзму і секулярного гуманізму виховали багатьох людей у тому, що вони себе відчують центром всесвіту, вони себе відчують своєрідним божеством заради якого і є їхнє особисте буття для себе. І сім'я, родина, суспільство, держава, природа і навколишній зовнішній світ – що все це існує для задоволення самої людини. Що вона все це має споживати, використовувати заради власного блага. Це неприйнятна модель існування людини, бо людина не є центром всесвіту, людина не є його творцем, навіть свого власного буття не може започаткувати, тому що вона приходить у цей світ, народжується не з власної волі. І тому завдання Церков, щоб боротися з цим індивідуалізмом та егоїзмом у ставленні до самого себе і до суспільства.

“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

Миколай Данилевич, священник, кандидат богослов'я, відділ зовнішніх церковних зв'язків Української Православної Церкви:

„...Показовим є вплив на розвиток громадянського суспільства Католицької та Православної Церков. Католицька Церква історично мала більший вплив на формування суспільства взагалі, і громадянського суспільства зокрема. Саме тому, починаючи з IV століття на Заході, а точніше в Римі, не було сильною державною влади. IV століття - це епоха великого переселення народів. В IV-V ст. Італію наповнили готи, в VI-VII - лонгобарди. Починаючи з VIII століття папи, шукаючи військової сили для захисту Риму, вступають в активні контакти з франками, а з X ст. - з норманнами. Для пересічного мешканця Італії в усі ці часи не було стабільної політичної, державної влади, адже сьогодні тут готи, завтра візантійці, післязавтра лонгобарди, потім франки і т.д. Єдиною постійною владою на місцях були представники Церкви - священники і єпископи. Історично так склалось, що у відсутність сильною державною влади на Заході виникла сильна церковна влада, яка базувалась на християнських громадах. Католицька Церква була вимушена брати на себе функції держави в той час, коли самих державних утворень там або не було, або вони були слабкі. Саме такими історичними чинниками пояснюється більша соціальна активність Католицької Церкви порівняно з Православною.

Іншим було становище на Сході. Візантійська імперія, незважаючи численні кризо-

ві моменти в своїй історії, була досить міцною державою, яка проіснувала аж 1123 роки. В Візантії всі соціальні, благодійні проекти держава брала на себе. При такій сильній державі Православна Церква мала набагато менші можливості впливу на формування громадянського суспільства. Адже відомо, що при посиленні громадянського суспільства ослаблюється роль держави і навпаки. При цьому, потрібно зазначити, що Православна Церква в Візантії мала величезний вплив на умови суспільства, і імператори завжди повинні були з цим рахуватись. Як приклад, можна навести конфлікт між патріархом Миколаєм Містиком та імператором Левом VI Філософом (866-912) з приводу признання законним четвертого шлюбу імператора. Переміг патріарх, і до сьогодні Православна Церква може благословити лише три шлюби. Однак, як тільки історичні умови змінились, а саме, коли турками був захоплений Константинопіль і православні народи опинились під ярмом іновірної держави, Православна Церква на території колишньої Візантійської імперії почала активно допомагати підневільному народу у справі збереження своєї ідентичності.

Можна навести безліч прикладів впливу Української Православної Церкви на формування громадянського суспільства, але мені хотілося б нагадати про два найхарактерніших. Один з них лежить в основі сюжету повісті І. Нечуя-Левицького, сина священника, який дуже добре знав внутрішнє церковне життя, - «Старосвітські батюшки і матушки». Це саме той епізод, коли після смерті священника в селі Вільшаниця громада вибрала настоятелем його сина Харитона. І навіть коли інший претендент на цю парафію - Марко Павлович Балабуха, будучи академістом, зміг переконати владика, щоб парафію передали саме йому, то громада Вільшаниці його не прийняла, і владика був вимушений змиритись. Класичний приклад громадянського суспільства.

Наша Церква, як і інші конфесії, відділена від держави, але не відділена від суспільства. Українська Православна Церква орієнтується не на ідеал християнської державності, а на ідеал християнського суспільства. Ми вважаємо, що не держава, яка стрімко змінює своє лице, а віруюче суспільство є гарантією міцності Церкви.

“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

Михайло Черенков, кандидат філософських наук, віце-президент асоціації «Духовне відродження», Всеукраїнський Союз Об'єднань Євангельських Християн Баптистів:

” У процесі розбудови громадянського суспільства українські євангельські церкви вперше за свою історію отримали можливість реалізувати євангельський світогляд у єдності приватних і громадських, церковних і культурних вимірів. Основними напрямками участі євангельських церков у розбудові третього сектору є створення мережі благодійних організацій, християнських освітніх структур, громадських асоціацій, бізнес-структур, системи виховання дітей і молоді, незалежних ЗМІ.

За останні роки євангельські церкви відкрили для себе раніше неможливий досвід активної суспільно-політичної участі, більшість з них свідомо обрали цінності європейської культури і демократії. Але не слід очікувати подальшого посилення ролі протестантського фактора у політиці. Основна сфера впливу євангельських церков (які майже завжди залишались у меншості та опозиції) це локальний життєвий світ індивіду, сім'ї, малих груп. Євангельська церква, згідно принципу автономії, зберігає дистанцію від політичних процесів, і навіть засвідчуючи власну громадську позицію, не претендує при цьому на авторитет і владу. Тим самим церква не зменшує, а збільшує масштаб свого впливу, бо не стаючи на бік однієї із політичних сил, вона репрезентує певні універсальні духовно-символічні структури.

Парадоксальним чином роль євангельських церков відповідає логіці нових інтерпретації громадянського суспільства, яке пов'язується вже не стільки з політичною діяльністю асоціацій і груп, скільки із символічно-комунікативною сферою, де відтворюються цінності, значення і сенси, соціальні норми, матриці суспільного порядку (за Ю. Габермасом). Церкви можуть розглядатись як «фабрики смислів» (за З. Бауманом) і місце соціалізації, відкриття особистості, духовно-соціальної реабілітації.

Для українського суспільства євангельські церкви виступають фактором консолідації навколо цінностей християнської демократії, каналом трансляції європейської духовної культури. Криза європейської духовно-культурної традиції сприймається по-різному: якщо консервативні церкви захищаються новою «залізною завісою», то сучасні церкви обирають послідовне соціально-богословське осмислення реалій секуляризації, розв'язання даних апорій на шляхах європейської духовності, протестантського богослов'я. В умовах глобальної секулярної культури євангельські церкви осмислюють себе як центри збереження християнської цивілізації, в яких відбувається відновлення розірваного інтертекста європейської культури: гуманізму і Реформації, релігії як інституції і віри як її рушійної сили, світської культури і церковної духовності. Євангельські віруючі негативно відносяться до тенденцій секуляризації, але зберігають орієнтацію на західну християнську традицію.

Євангельські церкви в українському суспільстві залишаються послідовними захисниками свободи совісті та релігійної свободи. На тлі дискусій про єдину помісну церкву євангельські громади усвідомлюють плюралізм релігійного життя як соціальну цінність і вчать знаходити єдність у множинності. Євангельська віра асоціюється з вільними вибором кожної окремої людини. З цим узгоджується і логіка громадянського суспільства: «Громадянське суспільство визначається не стільки консенсусом більшості, скільки забезпеченням вільного розвитку особистості, дотриманням прав меншості. Особистість – це результат усвідомленого вибору людиною свого власного образу, з'єднання універсально-нескінченного й індивідуально-особливого.

“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

Любомир (Гузар), Верховний Архієпископ Української Греко-Католицької Церкви, Кардинал:

” Впродовж історії людства ми мали різні форми приватної власності, дуже різні форми врядування. Досвід вчить нас, що найкраща, найбільш відповідна для нас та людської гідності є та форма врядування, яка називається демократія. Але вона водночас є і найтруднішою, бо вона вимагає від кожного громадянина знання, зацікавлення ситуацією своєю і інших, ініціативності, відповідальності і дуже поважного розуміння, що таке свобода. Одним словом, властиво демократом може бути тільки зріла людина, свідомо своєї власної гідності, своєї відповідальності. З цього походить те, що є більшість людей краще себе почувають у системі врядування, у якій не мусять ані думати, ані брати на себе відповідальність. Одним словом, люди люблять, щоб ними керували, і тому дуже легко піддаються різного роду демагогам, які знову ж, у свою чергу, користуються цим, і до певної міри справедливо користуються, бо як хтось хоче бути рабом, то нехай буде рабом.

Мені здається, що якщо ми хочемо будувати державу, в процесі чого ми є вже сьогодні, ми повинні старатися будувати державу демократично. Це нелегке завдання, бо мусимо починати з того, щоб по можливості кожного чоловіка, кожну

жінку зробити демократом, значить особистістю, яка свідомо своєї гідності, свого покликання, своєї відповідальності за себе і за ближніх. Одним словом, перед нами величезне завдання...

Основа демократії, демократичного порядку є у сотворенні Богом людини і в порядку, який Бог нам дав. Значить, ми мусимо це вивчити, це є наша, як це звичайно кажеться, юдеохристиянська традиція. Юдеохристиянська – бо вона сягає до самих початків існування людини, Старий і Новий Завіт разом. Друга річ, така система вимагає величезної праці, і тут мені здається, що Церква, чи Церкви, чи різні релігійні організації стоять перед дуже поважним завданням співдіяти у вихованні такої людини, яка здібна бути демократом, людини зрілої, то значить не людини-раба, але людини, яка свідомо хто вона є, свідомо своїх Богом даних талантів і свідомо своєї відповідальності перед Богом і перед ближніми, а також готова взяти на себе відповідальність за загальне добро. Ми не хочемо ані теократичних держав, де Церква чи релігійні чинники всім розпоряджаються, як це є в деяких державах навіть сьогодні, ані не хочемо державних Церков, бо то значить Церква, яка є на службі держави. Але хочемо аби Церква виконувала своє покликання бути Церквою, і в тому виховувати людей, які є здібні бути собою, вміли жити на рівні малих і більших спільнот і держави остаточно.

І в цьому я бачу перше завдання Церкви: не виховувати слухняних громадян, так як цього хотіли би всі тоталітарні держави, але виховувати вільних та зрілих громадян. Саме в цьому я би вбачав головну роль Церкви в створенні того суспільства, про яке ми говоримо.

Церква має величезний досвід. Але ще раз повторюю, що завдання перед нами є величезне: завдання Церкви як Божої установи, завдання Церкви як людської установи і завдання Церкви як спільноти віруючих людей..

“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

Станіслав Широкоградюк, *Єпископ Ри-
мо-Католицької Церкви:*

” Питання, що Церква може сьогодні зробити для суспільства, є дуже болючим. Ми не хочемо бути в політиці. Ми це бачили у виступах всіх учасників, і це правильно. Але ми не можемо відмовитися від виховання політиків. Ніхто не зможе так підготувати політиків, щоб вони мали відповідальність перед Богом і перед людиною, як це може зробити Церква. І тому важливо зрозуміти, що таке виховання - теж роль Церкви...

Такі речі, як подолання соціальної несправедливості, вплив слова належать до функцій Церкви. І тут є дуже важливим доступ до вищих навчальних закладів, де готуються майбутні політики, майбутні президенти. Виховати такого патріота, який би не продавав свій народ, свою державу, - це може зробити тільки Церква. Жодна інша інституція цього не зробить - тільки Церква може дати усвідомлення величезної відповідальності людини перед Богом і суспільством. І тому сьогодні те слово, яке говорить Церква, є дуже важливим. Проблема полягає в тому, наскільки воно є доступним для поширення. Сьогодні більш доступними є слова різних збоченців та реклами. Що пишуть сьогодні масмедіа, що демонструє нам сьогодні телебачення? Коли сьогодні хтось хотів би сказати слово по телебаченню те слово, яке виховує, ви знаєте - це практично неможливо. Якщо хтось захоче показати кривавого бойовика, то, будь ласка, на всіх каналах, в будь-який час. І тут Церк-

ви повинні тісніше співпрацювати, а хтось хтось мусив би нести відповідальність за те, що то правдиве слово та Євангелія, яка би мала бути головною конституцією, мають дуже міцні обмеження в засобах масової інформації. Все інше, що деморалізує людину сьогодні, є, навпаки, дуже поширеним, і я думаю, що Церква на цю тему не повинна мовчати.

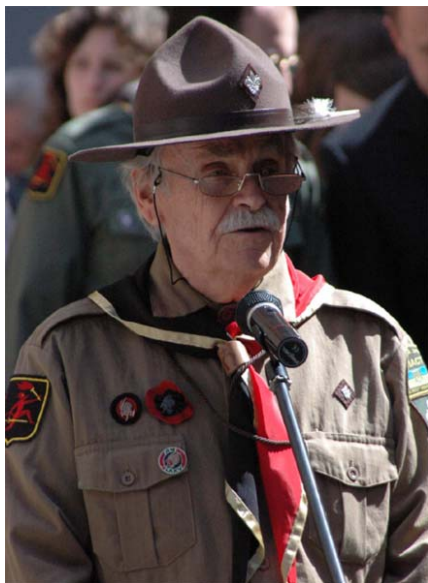
“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

Богдан Гаврилишин, голова Національної Української Скаутської організації „Пласт”, доктор філософії та економіки, академік НАН України:

” Те, що я хотів сказати, може бути дещо еретичним. Однією з причин такої суспільної деградації, особливо за останні двадцять років, як не дивно, є Універсальна декларація прав людини. Свого часу вона вважалася одним з найвищих досягнень, і це зрозуміло - після Другої світової війни, після тих жахів, після режимів різних кольорів, які не дозволяли людині бути вільною.

Але сьогодні нам дуже потрібна універсальна декларація людських обов'язків, щоб людина справді розуміла, що вона живе в суспільстві, а не тільки думала про себе, відтворюючи крайній індивідуалізм, який легко наближається до гедонізму. Він є легітимним, в тому сенсі, якщо прочитати текст універсальної декларації. Люди знають свої права, свої привілеї певного роду, а не свої обов'язки по відношенню до суспільства. І християнська Церква в тому не допомагає. Ми віримо, що людина створена на образ Бога, що вона має гідність і унікальність. Але таке твердження у поєднанні з універсальною декларацією прав допомагає людині лише відчувати себе кимось унікальним і неповторним, але менше бути членом суспільства. Це може жорстко звучити, але можна згадати приклади з політеїстичних релігій: так, в шинтоїзмі людина не вважається унікальним створінням, і в тому суспільстві то само собою зрозуміло, що треба співпрацювати з іншими у суспільстві.

І Церква повинна наголошувати на заповіді люби ближнього свого як себе самого, бо це дуже важливо для розбудови відповідального громадського суспільства і держави. Роль християнської Церкви є насправді великою в тому, щоб громадянське суспільство отримало морально-етичну базу. І Церква це дає, лише необхідно збалансувати гідність людини з її обов'язками.

Моральна деградація суспільства – це не лише наша проблема, але й проблема світового масштабу, особливо коли йдеться про демократичні країни. Якщо мова про Україну, то найтяжчою суспільно-державною проблемою є корупція, що свідчить про брак моралі, яка, на жаль, йде не знизу вгору, але часто згори вниз, бо якби це йшло знизу вгору, то було би легше з тим боротися.

Інша річ є дуже жахливою для цілого світу, де панує той варварський, примітивний капіталізм, якому я не бачу жодного морально-філософського виправдання. Як може економіка існувати в той спосіб, щоб для підприємств єдиною метою було збільшення вартості акцій власних акціонерів, а люди перетворилися на ресурс. Навіть вислів „human resources” шокує, але то не тільки вислів - з людьми сьогодні поводяться не як з остаточною метою будь-якої діяльності, але як з тим ресурсом, про який найменше дбають на підприємстві, бо дбають найперше про фінансові і технічні ресурси. І як тільки настає якась маленька криза, то перше що роблять, то викидають людей на суспільний смітник.

І в духовно-просвітницькій роботі Церкві треба не боятися висловлювати свої думки про етику, про мораль на підприємствах, а кожна людина, яка належить до Церкви - і то не лише священик - повинна демонструвати, що бере на себе більше зобов'язань, а не шукає власної користі.

“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

Костянтин Сігов, професор Києво-Могилянської Академії, директор науково-видавничого об'єднання «Дух і літера»:

” У отця Євстратія ключове слово було баланс, і я думаю, що це поняття пов'язане з другим ключовим поняттям, яке тут згадували, - це виховання. Я думаю, що одним із проявів дисбалансу для України є брак діалогу між Церквами і світськими університетами. Світські університети – найпотужніші університети України, поки що залишаються в полі пост-атеїстичної традиції. Там не має ані теологічних факультетів, ані богословських кафедр, на відміну від німецьких чи британських університетів. Так, в багатьох університетах залишається стара пострадянська спадщина. І я думаю, що для громадянського суспільства України надзвичайно важливо подолати ту ситуацію, коли майже всі Церкви кажуть про необхідність християнської етики та виховання у школі. А хто ж буде виховувати вихователів? Наші університети залишаються великою мірою дуже далекими від цієї проблематики. І я думаю, що наступний кроком, як продовження цієї дуже важливої розмови, може бути просування християнських цінностей на теренах вищої освіти.

Було би чудово, якби наступна така зустріч відбулася в Києво-Могилянській академії, а далі в Університеті імені Шевченка, а далі в Політехнічному університеті, тобто світські університети, їхня аудиторії та викладачі повинні бути свідомими того, що ми читаємо на слогані Фонду Конрада Аденауера “Християнсько-демократичне покликання”. І це покликання безпосередньо стосується молоді

генерації, генерації студентів, яку і Церкви і громадянське суспільство не повинні втратити, тому молодь, яка закінчує бакалаврські чи магістерські програми, нічого не чує про ці християнські цінності впродовж всіх шести років. І я думаю це драма України, і я думаю що це могло бути подальшим кроком співпраці Ради Християнських Церков і Фонду Конрада Аденауера.

Отже, я думаю, що повинна бути усвідомлена солідарність Церков і університетів, щоб тема громадянського суспільства і християнських цінностей набули нового звучання.

“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

***Михайло Косів**, народний депутат України, Партія „Реформи і Порядок», фракція Блоку Юлії Тимошенко:*

” У тій проблемі, яка запропонована цим круглим столом, для мене дуже важливим і визначальним є поняття ”досвід”. Бо справді те, що стосується України, української Церкви і українського суспільного життя – то досвід тут справді унікальний. Чому? Протягом багатьох століть Україна жила в умовах бездержав’я. У нас не було ні державних, ні освітніх, ні наукових, ні суспільних інституцій. Але ж це великий потужний народ, і щось же мусило тому народові заміщати відсутні державні інститути. І як може засвідчити тут кожен із свого власного досвіду, такою інституцією для українського народу стала Церква. Дозволю собі, як літератор, відомий вірш поета Павла Тичини:

*На майдані коло церкви революція іде,
Хай чабан, – усі гукнули, – за отамана
буде!*

На майдані коло церкви – оце було то місце, де творилася українська історія. І це не просто поезія. Це свідчення про історичні реалії, в яких жила Україна. «Советські» десятиліття знищили українську Церкву, знищили українське село. Знищуючи Церкву, вони знищували і духовні основи життя українського народу. І тепер ми піднімаємося після дуже великої руїни.

Досвід Церков і громадянське суспільство. Нехай проститься мені моє зухвальство, я все-таки би не міг погодитися з тим, що Церква в Україні так уже має відмовлятися від того, що називається реальною політикою. Я недавно написав трактат ”Політик на митрополичому престолі”. Митро-

полит Андрій Шептицький говорив про себе так, цитую слово в слово: ”Я знаю, що мене називатимуть політиком на митрополичому престолі, або ж націоналістом у рясі, але дарма, мені ніколи не була чужою жодна ділянка із довіреного мені народом”. І що це перестало бути актуальним в наш час? Я думаю, що ні. А тому я думаю, що ми маємо повернутися до того, що визначено і записано в статті одинадцятій Конституції України, де сказано, що держава зобов’язана сприяти відродженню національних традицій, історії, культури, релігії, мови. І якщо держава зобов’язана дбати про відродження релігії українського народу, і релігій інших корінних народів, які живуть в Україні, то держава має сприяти тому, щоб не відштовхувати Церкву від процесів формування громадської думки, щоб Церква брала в цьому як найактивнішу участь.

“

Фонд Конрада Аденауера

**ПРЕДСТАВНИЦТВО
В УКРАЇНІ**

НІКО ЛАНГЕ

Квітень 2008

*Ніко Ланге, керівник Представництва
Фонду Конрада Аденауера в Україні*

” Поняття «громадянське суспільство» і в Європі, і в Україні дуже поширене і популярне. Як це часто буває з популярними поняттями - вони вживаються в найрізноманітніших ситуаціях, і через це їхнє значення все більше розмивається. Я особисто вважаю дуже цікавим те, що корені «громадянського суспільства» - англійською „Civil Society” - можна знайти в грецькій філософії, наприклад, їх описував Аристотель у своїй роботі про „politike koinonia”. Основні положення цієї філософської традиції пов’язують всі християнські церкви. Спільне життя людей базується на тому, що вони надають цьому спільному життю відповідну форму. А саме - таку форму, яку вони самі створюють, а не яка просто нав’язується їм ззовні.

У Східній Європі, тобто і в Україні, поняття громадянського суспільства було заново відкрите відносно нещодавно в зв’язку з тим, що громадянського суспільства там не існувало. Я думаю, що цей парадокс має свій вплив і на сьогоднішню дискусію. Громадянське суспільство все ще відсутнє великою мірою, хоча і з’явилося розуміння необхідності громадянського суспільства. Центральними ознаками громадянського суспільства при цьому є: повага до незалежності проміжних інституцій, що виступають як посередники між життєвою ситуацією окремої людини та спільнотою в цілому, культура взаємного визнання та - в поведінці окремих громадян - позиція громадянина та захист суспільного добробуту.

Які завдання в цій ситуації виконує церква? Не беруся давати оцінку українській ситуації. Але, виходячи з німецького досвіду, можу сказати, що церква занадто довгий час розумілася лише як візаві держави. Церква заявляла як щось таке, що є само собою зрозумілим: «Ми печемося про загальне благо, тому ми виступаємо за те, що пов’язує нас всіх, тобто ми - на стороні держави». Відбувся довгий і болючий процес, перш ніж церква зрозуміла, що вона має виконувати своє громадське покликання в трикутнику суспільства, держави та церкви, а не тільки в системі протистояння двох гравців - держави та церкви.

Отже, церква - це голос у спільноті, у громадянському суспільстві. А будучи таким голосом, вона може і повинна втручатися. При цьому роль церков у громадянському суспільстві не є чимось, що далось раз і назавжди. Навколо цього точаться суперечки, пов’язані частково з непевною орієнтацією церкви, але передусім із її сприйняттям з боку суспільства, яке вважає, що може відмовитися від послуг церкви. Я гадаю, що тут ідеться і про те, що всі мають зрозуміти: самосприйняття християнської церкви не дозволяє їй відсторонитися від нагальних суспільних питань. У громадянському суспільстві церква має опікуватися і такими темами, як суспільна нерівність, незадоволеність, індивідуалізм, відсутність співчуття, порушення прав людини. Вона повинна сприймати їх як виклик і у весь голос виголошувати в рамках громадянського суспільства свою позицію, яку не можна сплутати ні з чиею іншою.

“